

W A L W E

ILMUB KAKS KORD KUUS

Toimetuse ja talituse: Uus tän. 14, Tallinnas. Sealsamas tellimiste was'uwõtmine. Kõnetr. 266 ja 348.
Kontor on awatud kella 10—3 p.

Nr. 30

Reedel, 1. septembril 1922

2. aastakäik

Sisu: Sõjaminister ja awalik arwamine. — Muulased Eesti rahwawäes. — „Bajewiada“ iseloomulik lõpp. — Riigi omaks tunnistatud end. Wene laewade ülewõtmine Bekkeri tehasesest. — Sw. warustuswalitsus riigi kasu kaitsmas. — Kuidas meie sadamat korras hoitakse. — Weel maareformi teostamisest. — Selgusetu seisukord. — Kool ja kodanik. — Kirjad toi metusele. — Kroonika.

SÕJAMINISTER JA AWALIK ARWAMINE.

Præguse sõjaministeriumi juhi hr. kindral Sootsi „kurss“, orientatsioon ja äärmine hoolimatus tekitab sõjawäe ridades ja seltskonnas ikka järjest rohkem meelepaha. Tahes ehk tahtmata on meil oma ülesannete täitmisel tulnud wõrdlemisi palju tegemist teha selle herraga ja temast juhitava ministeriumiga. On sellepärast mõnelt poolt katsutud seletada, nagu sünniks see kõik sihilikult ja lausa ülekohtuselt jne. Kuid asjata waew — õigust ei jaks keegi sarnaste abinõudega waka alla suruda, warem ehk hiljem, aga ta pärib oma. Wõime rõõmuga konstateerida, et riiklisest seisukohast wäga kardetaw olukord lõppude lõpuks kogu ajakirjanduses laialdasemat tähelepanu hakkab äratama. Iseloomulik, et hra Sootsi kaitseks ainult „Kaja“ sõandab wälja astuda ja sealgi polemiseerib ta ise. Teised lehed on kõik eitawal waatepunktil. Nii arwustab „Päewalehe“ juhtkirjanik K. A. H. mitmes pikas artiklis hra S. poliitikat sõjawäelise autasu, iseäranis wabadusristide, asjus. „Postimees“ nr. 127 ja 128 tõmbab samuti walusasti. Muuseas loeme artiklis „Sõjaminister ja Wene pagulased“ järgmist:

„Oli aeg (on ka praegu rohkemgi weel. Toim.), kus kogu sõjaministerium ja kindralstaab kubises wõõrastest meestest, kuna meie omad wanemad sõjawäelased üks teise järel teenistusest lahkusid. Selleks olid nad sunnitud peasjalikult haawatud enesetunde pärast, sest Eesti ohwitser, kes kogu wabadussõja raskused nurinata kannud, ei saa ialgi leppida olukorraga, kus ta mõne

Wene umbkeelse pagulase käsualusena peab teenima. Ajakirjanduses on mitmet puhku tähendatud niisuguse seisukorra hädaohtlikkuse peale, silmas pidades uusi wõimalikke wõitlusi Suur-Wene ülesehitajatega, olgu need siis punasest ehk mustast laagrist.

On toonitatud, kui hädaohtlik on jätta wastutusrikkamad kohad meie sõjawäes wenelaste kätte: sõjakorral ei tuleks nad siiski meiega kaasa, wõiksid aga wastasel pool meie oludega hästi tuttawad olles meile saatuslikuks saada. Teiseks kihwtitab nende eesõigustatud seisukord Eesti rahwuslises mõlletajate meeste meeli ja tekitab kibedust, mida uue hädaohu puhul kerge ei ole uuesti sõjawaimustuseks üles puhuda.

Nii palju kui teada, ei ole sõjaminister hra Soots niisuguste etteheidete tagasitõrjumisega kitsi olnud. Ta on pikad kirjutused „oma“ ajalehtede weergudel awaldanud, kus ta ülevalt alla waadates on seletanud: „wõhikud“ ärgu end tema kui sõjamehe asjadesse segagu; alati on wälja paistnud raugemata kindlus, et meil asuwad Wene pagulased täiesti riigitraud olewat. Peale selle — ja see on peatrupp — olewat neil kõrgem sõjawäeline haridus. Selle argumendiga opereerides on kindral Soots enesega ikka wäga rahule jäänud.

Hra Soots ei ole nähtawasti midagi kuulnud rahwa meeleolust, mis on ühtlasi ka sõjawäe meeleolu, sest sõjawägi on ju ka ainult ja ainult üks osa rahwast.

Endises autokraatlisest Wene sõjawäes ei rehkendatud rahwa, weel wä-

hem sõjawäe meeleoluga.

Meil peaksid aga, lubagu hra Soots seda enesele lahkesti meele tuletada, kui demokraatlikes wabariigis teised mõistet walitsema. Siin on rahwas omas kõiksuses riiklise wõimu kandja, järjekult on ka rahwa meeleolul ja tahtmistel hoopis teine tähendus, kui Wenemaal, kus hra Soots sõjamehena teeninud. Meie arwame, et minister — kui rahwa teenistuses seisew tegelane, rahwa kui peremehe arwamistega tingimata peaks rehkendama.“

Kirjatükis „Wene wanne!“ konstateerib meie lugupeetud poliitika ja seltskonna tegelane Jaan Tõnisson:

„Isegi meie riigikaitse alal lehwib Wene waimu wastuhelk meie noore riikluse alal. Juhtiwal kohal seisew mees tihkab awalikult kiitlema tulla, et tema oma korraldamistöös kõigeparemal teel olla, sest et tema Wene sõjawäe asjaga kõige kauem tegemist teinud kui meie poliitikamehed riigiasjadega. Meestel puudub nagu aimduski sellest, et Eesti rahwariigis peab rahwas riigikaitseks, iseäranis just Eesti wabadussõja õpetusi silmas pidades, sootu teisiti korraldatud olema, kui Wene militäärtiktatuurilises tsaaririigis.“

Demobiliseeritud sõjaw. liidu healekandja nr. 29 — 30, 25. aug. s. a., kirjutab:

Jaan Soots jällegi „wormis“.

Jaan Soots — meie praegune sõjaminister — on maaliitlikus „K a j a s“ nr. 170 näidanud, et ta jällegi kirjutada oskab.

Kirjatükis pealkirja all: „Sõjawäelise autasu seadusest“ waieldes „Päewalehe“ juhtkirjaniku K. A. Hindrey'ga, on ka muuseas oma sulleosawust katsunud wäljendada hiljutise demobiliseeritud sõjawäelaste kongressi ja selle organisatsioonikohta.

Juba alguses peame lugejate tähelepanu sellepeale juhtima, et kuni wiimase ajani oleme kindral Jaan Sootsi kui sõjaministri wastu väga korrektsed olnud, et sellega päris kiuste head ja sõbralikku wahekorda alal hoida, millest küll herra sõjaminister J. Soots nähtawasti väga wähe hoolib.

Kui E. W. Demobiliseeritud Sõjawäelaste Liidu Keskjuhatus läinud aastal (waata „Waba Eesti“ nr. 15.) julges autasu asjus tekkinud wäärnähtuste peale tähelepanu juhtida ja palus sõjaministri herrat Jaan Sootsi asja tõsist seisukorda

arwesse wõtta ja küsimuse lahendamiseks wastawaid korraldusi teha. See aga ei mahtunud enam kuidagi I. Sootsisse. Ta tegi paar sulleliigutust — lihtsalt „ei ole nõus“, ja arwas sellega oma „autoriteetliku“ sõna ütelnud olewat ja asja lahendanud. Ei saa seda ju keegi eitada, et selle küsimuse õiglane lahendamine riikliselt kahtlemata suure tähtsusega on, kuid J. Sootsi on ju raske seda uskuma panna, sest tema pea on selleks liig wastuwõtmatu.

Jättes kõrwale esialgu autasu küsimuse kõrgematele sõjawäelastele, mida hiljem puudutada mõtleme, kuid siin jääb arusaamatuks see, mis otstarbel on herra sõjaminister demobiliseeritud sõjawäelaste kongressi kõrgemate sõjawäelaste autasu seadusesse segama hakkanud? Kui wõrd autoriteetlised eelnimetud kongressi otsused tagawarawäelaste juures, lubatagu teada juba sõjawäelaste Liidul paremini, kui J. Sootsil, kes oma ministri toolil olemise ajal ei ole isegi waewaks wõtnud tegewawäe meeleoluga tutwuneda ja neidki wahest waatama sõita, kuid selle asemel jandab oma sulleosawusega ja „rehabiliteerib“ ennast awaliku ajalehe weergudel. Kas see ei ole natuke naeruwääriline? Edasi, mis puutub sellesse, kas kongressi otsused on autoriteetlikud Jaan Soots'ile wõi ei, siis ei ole isik niiwõrd kaaluw, et tema tarwis kallist ajalehe ruumi maksaks raisata. Kõigil on ajakirjanduse kaudu weel väga hästi meeles, missugune meeleolu walitses kongressil. Kui asjalik ja tagasihoidlik oli kongress küsimuste arutamisel ja wastuwõetud otsustes, eriti weel autasu küsimuses, kuid seda kõike jätab J. Soots päris külma rahuga kahe silma wahel ja kirjutab kongressist, nagu ta ise oleks sellest osa wõtnud. Niisugune tõelude wassimine ei ole ju sugugi aumehelik, herra Jaan Soots.

Kas Liidu meeleolu wastab tagawarawäelaste meeleolule, siis julgeme küll siin kohal tõendada, et ikkagi tublisti rohkem, kui wahest Jaan Sootsi silmaringi suudab seda kokkuwõtta, ja tahame uskuda, et 33.980 organiseeritud sõjawäelase asemikkude otsused isegi peaks niiwõrd kaaluwad ja autoriteetlised olema, et neid „maksab tõsisemale arutamisele wõtta“, kuigi seda Jaan

Soots ei näe soowiwat. Selgusetaks jääb ka see, missugune kongressi otsus ei peaks wastama siis tagawarawäelaste meeolule, millest J. Soots nii armastab kirjutada, wahest ehk küll „Wene pagulaste teenistusse wõtmise süsteem“, kuid selle isaks lubatagu ehk kedagi teist pidada.

Sõjainistri herra Jaan Soots ei taha nähtawasti ka seda olewaks wõtta, et kogu Eesti ajakirjandus, wäljaarwatud ainult „Kaja“, on tema senist teguwiisi terawalt arwustanud ja osalt ka hukka mõistnud. „Kajas“ on sõjainistri kindral Jaan Sootsi kaitseks wälja astunud ainult „Jaan Soots“ ise, aga mitte keegi muu, sest teised olewat J. Sootsi arwates kõik „wõhikud“, muidugi ka kõik teised kindralstaabi ohwitseerid, sest nii sunniwad tema wäljendused seda aru saama. Kuid meie teada ei ole nad sõjalistes teadmistes küll sugugi nõrgemad, kui J. Soots ongi.

Edasi armastab sõjainistri herra ka nalja teha. Ta leiab, et Liidus ei olewat ühtegi kõrgema sõjawäelise teoreetilise haridusega isikut ja kongressil olewat niisugusid küsimusi arutatud, mis sugugi kongressi kompetentsi ei kuuluwat. Noh, armas Jaan Soots, Teie uue ülesleiduse järel peaks siis ka põllul kündur olema „sõjawäelise haridusega“ ja weel „kõrgemaga“, et oskaks opereerida äkke wõi adraga kiwide wahel. Olge selles nüüd küll täiesti mureta, need kogemused on meie reameestelgi juba küllalt wastawad ja weel pealegi „rahuagssed“, missuguseid Teie ju austate!

Kui Teie aga leidsite tõesti keerulisi küsimusi (?) olewat kongressi päewakorras, mis Teile kaks nädalat enne kongressi kätte saadeti, ja mille otsustamised kõrgema sõjaw. haridusega isikute arwamist oleks tarwitanud, siis oleks Teie kohus ka wastawa teadmistega isikuid kongressile saata olnud, sest meie oleme alati heale õpetusele tänulikud ja seda oleks iga tõsine ja arusaaja riigikaitse minister ka teinud. Nüüd aga juba katsume läbi ajada wabadussõja reameeste, lipnikkude, leitnantide, kaptenite ja polkownikutega ja ei mõtle kunagi tarwitada „Salfisi“ ei ka „Bajewisi“, need jäägu juba Jaan Sootsile.

Mis puutub sellesse, et mõnes kihis walitseb teatud waenulikkus Liidu wastu, siis on see ilma J. Sootsita juba teada, et Liidul waenlasi on tagurlaste

kui ka kommunistide leeris ja muidugi ka need juure arwatud, kes ülal mainitud waenulikkusele kaasa tunnewad.

Edasi kirjutab Jaan Soots, et kongressil on rääkinud ainult „autasu tahtjad“, mitte aga „andjad“, ja sellepärast ei tulewat seda kuigi „kaaluwaks“ pidada. Mis puutub sellesse, et kongressil on rääkinud ainult autasu tahtjad, siis on see lausa wale. Oletame, kuigi ehk mõni oli, kuid wälja see igatahes ei paistnud, kuid siin näeb Jaan Soots teise silmas pindu, aga oma silmas ei taha palkigi näha. Mis teeb Jaan Soots ise „Kajas“, kas ta ei trumpa kõik teised üle, kuid seal leiab enesel kui autasu tahtjal õiguse olewat sellest kirjutada, aga ei lase seda sugugi autasu andjatel teha, nagu ta seda demobiliseeritud sõjawäelastele soowitada armastab. Niisugune on meie sõjainistri herra „möödupuu“.

Edasi loeme Jaan Sootsi kirjatükist, et see olewat ainult selle salga heal olnud, kes otsuste tegemiste juures saalis juhtus olema — sellest järeldades on siis kõik kongressid: põllumeeste kogude, raudteelaste, riigiametnikkude ja lõppude lõpuks ka riigikogu heal, ainult selle salga heal, kes otsuste tegemise juures saalis on. Järjelikult ei ole riigikogu heal mitte rahwa heal ja ei räägi mitte rahwa nimel, waid see on salk, kelle tegewusele ei ole tarwis mingit tähtsust anda. Ja ometigi juhiwad eelnimetatud kongressid oma organisatsioonid ja riigikogu, ehk küll sõjainistri Jaan Sootsi sõnadest järeldatud „salk“, kuid siiski walitseb ta terwet riiki ja ka Jaan Sootsi.

Edasi kirjutab Jaan Soots, et temal ei olewat eesõigust maa saamiseks, kuid siiski on meie teada ikkagi mõisasüdame juba kätte saanud, ja kust ta siis selle saamiseks õiguse wõttis, mille olematust kirjutab awalikult ajalehe weergudel. Siin juures jääb arusaamatuks, milleks on niisugune sõnakõlksutamine.

Lõpuks saab J. Soots wabadusristi kohta niisuguse ütelsega maha, millega kaugelt üle trumpab isegi kommunistid. Ta „ähwardab“ wabadusristi „juudile maha müüa“. Missuguse mulje jätab see kogu rahwa ja eriti weel wabadusristi kawaleeride seas, kes ei ole ristisid mitte „koteljooni-märgi“ põhikirja alusel saanud. Mis ütlewad selle kohta wälja maalased, kes ka meie wabadusristi kan-

nawad? Igatahes mitte head. Kui sellega oleks mõni Wanja wõi Joonase, ehk parun Wrangeli wõi Bajewi taoline herra maha saanud, siis oleks see weel kuidas olnud — juba nende meelsuse pärast, aga kindral Jaan Sootsi ennekuulmata väljendust tuleb ainult hukka mõista.

Mis puutub J. Pitka ülendamisesse aseadmiraaliks mingsuguse pristiisi pärast, siis selle awaldamine oleks wõinud küll ära jääda, sest see on ikkagi teataw riigisaladus ja selle awaldamiseks ei olnud ju J. Sootsil mingit õigust. Pitka aseadmiraaliks ülendamine sündis ju tegelikult niisama kui Jaan Sootsi ülendamine kindral-majooriks, wahe seisab ainult selles, et esimesel on suured teened kodumaa wastu, kuna teine weel enast on hakanud ajalehe weergudel selles suhtes „rehabiliteerima“.

Omal ajal, kui riigikaitse ja välis- asjade komisjonide walimistel kommunistid läbi kukutati, siis tehti seda sellepärast, et nad mitte ei saaks riigi saladusi wälja lobiseda, mis teeb aga Jaan Soots? Kas ei tuleks ka tema juures seda „möödupuud“ tarwitusele wõtta.

Ei tahaks sugugi uskuda, et Jaan Sootsile „Kaja“ weergudel on niisuguste saladuste awaldamiseks ainuõigus antud, sellepärast jääb üle siin ainult järgmisi sõnu tarwitada: „Isa, anna talle andeks, sest ta ei tea, mis ta teeb“.

Nii selle mõjurikka asutuse seisukoht ja saanud. Shipkal pole siiski mitte waikne, ei saagi olla... Ainult meie kõikwõimsad parteid ja Riigikogu waikiwad — kodurahu pärast. Sellega ka seletataw, miks sarnased nähtused aset leida wõiwad. Wõime aga etteaimata, mitte prohwet olles, missugune äge lööming tulewaste Riigikogu walimiste eel lahti läheb ja missuguste tühipaljaste asjade peale siis aega ja ajalehe ruumi ei raisata, sest kaalul seisma saawad siis mitte riigi, ega tegew- ja demobiliseeritud sõjawäelaste huwid, waid pisikesed partei ja isiklised pirukad. Niisugusel arenemise astmel püsime ikka weel alles.

Millal tohime küll oota igatsetud pööripäewa!

Järelmärkuses teatakse ühtlasi, et nimetatud küsimus hiljutisel E. D. S. L. Keskuhatuse koosolekul arutusel olnud, kuid mõjuwafel põhjustel järginise koosoleku peale (10. sept.) edasi lükatud. Ka Liidu asemikkude (nõukogu) kogu koosolekul okt.

ehk now. algul wõetawat küsimus päewa- korda.

„Postimehes“ nr. 193 wõetakse kindral Sootsi tegewus jälle sõelumise alla, kus muuseas loeme:

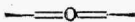
„Kui edasi waadelda meie riigipoliitilisi alasid, siis näeme, et niihästi seltskonna laiemad kihid kui ka awalik arwamine wäga huwitatud on meie riigikaitse küsimustest. Üks osa seltskonnast („Walwe“ ümber koondunud ringkonnad) on enesele, nähtawasti, ülesandeks teinud ainult riigikaitse küsimusi harutada, otsides riigikaitse alal ja selle juhtimises ettetulewaid wigu ning puudusi ja paljastades neid „Walwes“. Kuigi wiimast tõsise ja soliid ajakirjana wõtta ei saa, juba sellepärast, et ta puhteitawa sisuga, peab siiski tunnistama, et ta sagedasti meie sõjaministeeriumi juhtidele kibedat tõtt näkku ütleb. Arusaadawatel põhjustel ei ole wõimalust meie riigikaitsest awalikult rääkida täies ulatuses, kuid konstateerima peab ometi, et siin ammugi kõik korras pole.

Kui meie välispoliitika alal kindla käe ja selge pea puudumist nägime, siis wõime riigikaitse ala kohta ütelda, et siin seda puudust, vähemalt silmapaistwalt ei ole. Siin on, kui soowite, isegi oma süsteem. Kuid kahjuks, see süsteem on halb. Temale annab sisu ja tema üle ning ümber lehwib meile wõõras waim. See waim on pärit sealt maalt, kus sõjawägi (wõib olla suurel määral just selle tõttu, et temas kitsast kostiwaimu kultiveeriti) kõige häledamalt kokku warises, tuues ja luues sellega rahwale ennenägemata ning äraarwamata wiltsusi.

Ei ole ju kellegi saladus, et meie sõjawäes juhtiwatel kohtadel olewate isikute hulgas palju neid on, kes liialt läbi imbunud Wene waimust ja kes seda nüüd kas teadlikult wõi mitte-teadlikult edasi istutawad meie sõjawäkke. Palju aitawad selleks kaasa ka endised Wene kindralid ja polkownikud, kes lektoritena töötawad meie sõjakoolides. Ja ei ole seni ühtegi tundemärki, mis näitaks, et meie kõigest sellest Aasialikust asjast lahti saada tahaks. Ei. Otse selle wastu näeme, et meie sõjawäge just Wene sõjawäe (muidugi tsaariaegse) organisatsiooni alustel loodakse ja kaswataksel

Tuleb küsida, kuidas on see võimalik? Kas tõesti nii on soowinud meie rahwaesitus. Waewalt küll. Wähemalt ei ole rahwaesituses seda küsimust seni harutatud. Wahest on seda soowinud walitsus? Wõib olla. Miks ei ole aga rahwaesitus siin seni weel oma ülesannet täitnud ja seda, mis ta ütleva peaks, walitsusele ütelnud?

Wõi arwatakse, et sellega weel aega on ja oodata võib, kuni sõjaministeerium Wene seaduste tõlkimisega kord lõpule jõuab ja need riigikogule esitab?"

MUULASED EESTI RAHWAWAES.

Wabadussõda oli kõige esimesel joonel rahvusline sõda, mille pea kandejõuks wälise surwe all tärkanud tugew rahvusline tunne ja isamaarmastus. Selle ühise lipu alla liitus kogu rahwas ja rahwawägi sõduritest kuni kõrgema juhatuseni. Lahkelisid ei tuntud, wäljaarwatud muidugi äärmine pahempoolne element, Wene palgatud käsilased.

Iseäranis sõjawägi moodustas enesest kompaktse masse, kus walitses wastastikune usaldus ja arusaamine ohwitseride ja sõdurite wahel. Wiimane asjaolu on lahinguwäljal aga esimese järgu tähtsusega. Tähendada tuleb weel, et sõjawäe ohwitseride koosseis pea erandita Eesti rahvusline ja meelsuline oli. Wenelased ja oma rahwusest wõõrdunud element jäi rahulikult Wenemaale püsima ja teenis seal „walgeid kindralisi.“ See kristalliseerimine wõi erinimine sündis õieti juba warem, nimelt endiste Eesti polkude asutamiste ajajärgul, 1917.—1918. aastatel. Kodumaale tõttas siis takistuste ja wintsutuste kiuste just rahwusliscelt mõtleja ja kodumaa saatusest soojalt osawõtja element, kuna teine walmis ei olnud palumiste pealegi Wene wäest lahkuma. Eesti töötas neile tol ajal weel liig wähe wõi õigem mitte midagi isiklise omakasu ja mõnu seisukohast waadates. Ka see erinimine oli meile saatuseliscelt kasuks ja sai õieti iseseiswuse nurgakiwiks. Ei oleks Eesti polkude kaudu meie tõsised ohwitserid õigel ajal kodumaale kogunud, poleks mõeldaw olnud ka wabadussõda ja Eesti iseseiswus!

Ühtlasmõttes oli igatahes paremki, et mittekindlad ja Eestimeelsed isikud eemale jäid ja omale mujal tööpõllu leidsid; põhjust nende puudumise üle kurtmiseks igatahes ei leidu.

Hiljem, sõja lõpu järel, saime huwitawa ja õpetliku waatepildi osanikuks. „Walgete kindralite“ suurte „armeede“ haleda eluotsa tõttu algas sealt paaniline põgenemine, waremalt põlatud Eestisse. Eesti poisid olid suutnud oma rajadest kommuna paradiisliku korra eemale tõrjuda, iseseiswariigi luua, mikspärast siis seda võimalust mitte ära kasutada ja lahkelt pakutud peawarju ajutise „peredöschka“ jaoks tarwitada. Wahepeal oli Eesti kõrgemas wäejuhatuses wana sõbraline wool üliwõimu oma kätte saanud, nii et iga tulija ka siin ennast kui kodus wõis tunda, kus „Rusja pahnet“. Pealegi hoolitsewad kooliwennad mõnusate kohtade eest. Ja nii wõis algada see rahwaste rändamine. Selle aja sõjaministri päewakäske iseloomustawad kordunud laused: „Wenemaalt registreerimisele ilmunud polkownik (kapten jne.) X. määratakse sinna ja sinna“ ja mõni rida allpool: „üle koosseisu jäänud X. arwatakse tagawarawäkke“. Teiste sõnadega, Wenemaalt tulejad upitati koha peale, kuna wabadussõjast osawõtjad lahkuma sunniti. Ja meil tihatakse kõige selle juures ikka weel rääkida wabadussõjast osawõtjate eesõigusest kohtade saamisel! Ei tea, kas see seadus wõi määrus peaks ka sõjaministeeriumi kohta maksew olema?! Arwatawasti aga küll!

Lühikese, aga tagajärjerikka „töötamise“ järeldusel olid wabadussõja aegse ohwitseride read harwaks löödud, wast liigagi harwaks. Kuulmata lugu aga, et Eesti wabariigi rahwuslises rahwawäes jäid mitmes wäeosas eestlased-ohwitserid muulaste (wenelased, sakslased,) ees wähemusesse. Sõjawäelistes ringides on need „oaasid“ üldiselt tuntud. Eriti nimetada tahaksime ainult üht tähelepanemisewäärt asutust, millest waremgi juttu on tehtud. See on meie sõjawäe tehnika kool, kus ei leidu wist sedaeagu pea enam ainustki eestlast, waid puha umbkeelsed wenelased, kus omawaheline asjaajaminegi sünnib nende omariiklises keeles; isegi alamate teenijate personaal on seal komplekteeritud samast suguharust. Eesti mees seal naljalt kohta ei leia — ole sa mobiliseeritud wõi demobiliseeritud! See asutus paistab olema tõesti mingisugune kulukas „warjupaik“, millega seletataw wist üldse ta olemasolu. Peale selle leidub muulasi, peaasjalikult wenelasi, igapool küll staabides, küll riwis. Ja nende hulgal on kalduwus kaswamiseks otse geomeetrilises proportsioonis.

Wõtke wäewaks lehitseda wabariigi ohwitseride nimekirju: wabadussõja aegset

Ja praegust. Teie lihtsalt ei usu oma nägemist ja lugemise osawust. Suurem osa tuntawamaid nimesi on kadunud — olud on neid lahkuma sundinud! Kuid selle asemel missugune otsatu rida wõõraid nimesi! Just nagu polekski Eesti rahwawägi. Isegi Ernits oleks siin oma nime ümberristimisega jõuetu wälisegei rahwuslise ilme andmiseks.

Juba mõõndunud talwel wõisid ajalehed ühe Tallinna ohwitseride keskkogu kasinos toimepandud balli puhul allakriipsutada üllatawat uudist, et seal Wene keel olla domineeriwat osa etendanud. Sedasi kipub see tihtigi mujal kujunema. Keele Babeli katsuti wastuseletuses asjata „wäljamaalaste“ arwele kirjutada, sest teatawasti polegi need wäljamaalased nii Wene keele ja kultuuri kummardajad, kui meie omad jüngrid. Soomes, näituseks, wõib Wene keelega päris riskant seisukorda sattuda.

Tuleb tõsiselt üles tõsta kategoriline küsimus — kuhu meid sedasi tüüritakse ja missuguseid sihtisid tabada tahetakse? Kas peab meil kujunema moodne rahwawägi ehk mõnesugune warjupaik, kus tulewasele Wene hiiglasele (sellest ju ka ikka mõnel pool päris päise ajal unistatakse) inimmaterjaali, nii öelda, „üle talwe peetakse“. Juba praegugi ei olda seal talus kidsi oma ülekeewa tunnete awaldusega „kartuli wabariigi“ aadressil. Tuletagem kas wõi meele kindral Bajewi hiljutisi ähwardusi ja ennustusi — Eesti külwata praegu tuult, kuid tulla aeg, kus pidada tormi lõikama! Milline julumus tänu asemel!

Sõjaministeeriumi kõrgemad aukandjad on ammu juba omandanud suremata kuulsuse oma „surnukswaikimise ja kalewi alla pistmise süsteemidega“. Ei oota meie sellepärast ka selles looski, et ebanähtusi milligagi motiweerida ja põhjendada katsutaks! Kuuldawasti aga opereeritawat harilikult kahe argumendiga: spetsialist ja rahuaja ohwitser.

Meile ei ütle need sõnad midagi head, waid tunduwad ainult sõnakõlksudena, mille taha pugetakse. Tunne juba neid „spetsialista“. Nad wõiwad eriteadlased olla ainult Eesti keele mittemõistmise peale.

A propos, kuidas on lood muulaste Eesti keele äraõppimisega?

Mäletawasti ilmus ammu sõmini päewakäsk ilma, milles kohustati teatud tähtjaks umbkeelseid Eesti keelt ära õppima; pärastpoole siis pikendati ettewalmistuse aega, kuid igatahes on kõik tähtpäewad möõdnud, pole aga eksami sooritamist kellegi

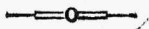
poolt kuulda olnud ja Eesti keele oskamise tarkusele juure tekkimist pole ka kusagil pool märgata. Endiselt aetakse asju tõlgi kaudu. Teine osa „porsib“ küll wähe, kuid kirjawahetus teeb ülepeasemata raskusi. Demob. Sõjaw. kongressil räägiti kui naljapalalisest tõeasjast ühe sarnase ülema „resolutsioonide raamatust“. Justament kui „kõige uuemate armastuskirjade proowid“. Löö raamat lahti ja muudkui kirjuta aga lahkesti maha.

Riigi julgefoku ja meie rahwawäe tõsises rahwuslikes waimus organiseerimise ja kaswatamise pärast peame tungiwalt nõudma senise janditamise lõpetamist. Mitte umbkeelsed muulased ega omast rahwast wõõrdunud, wõõra waimuga läbi imbinud pool-eestlased ei pea meie rahwawäe juhatajateks ohwitserideks olema, waid tõsised Eesti mehed, kellede wastu ka sõduritel usaldus ei puudu, kes oskawad seda usaldust wõita ja mehi omaga kaasa tulema waimustada. Koppinud Wene kasarmu-õhkkonnaga ei sammuta meil kaugele, waid elawat waimu on selleks tarwis. Seda arwamist jagab wastuwaidlemata ka meie parem osa ohwitserkonda, kes aga waikima on sunnitud. Nurin aga oleks küll pidanud kostma ka juhtiwate meeste kõrwadeni ja peaks seda küll tähele pandama. Kirjutatagu ette, et korraga sunnitud oleksime eneste kaitseks jälle sõjariistad kätte wõtma. Meie ei suuda endid kuidagi uskuma panna, et kõik praegu juhtiwatel kohtadel püsiwad mehed wäärt oleksid siis mehi lahingutulule wiima. Kas siis ehk jälle wabadussõja aegsete kangelaste järel tungiw tarwidus ei teki, neid, nagu Suworowi, küllast tagasi ei paluta ja mõni praegune wõimumees, nõndanimetatud „elukutseline“ sõjamees jälle oma erialale ei asu mõne sõduri poodi juhatajaks wõi alaliseks majandusliste komisjonide liikmeks. Wabadussõja leheküljed on rikkad sedasorti anekdootide pooldest. Sõjawägi pole aga naljatamiseks. Meie ei saa näituseks aru, kuidas wõib püsida umbkeelne isik maakonna rahwawäe ülema kohal. Wiimasest oleneb ju ära edukas ja kiire mobilisatsiooni läbiwiimine ja maakonna sõjawäeline ettewalmistus. Ainult tõsine rahwamees wõib siin midagi korda saata, „resolutsioonide raamatutega“ opereerimine aga ei wõimalda sõjaliste saladustegi hoidmist.

Sõjawäge on tarwis kaswatada ja luua rahwuslikes waimus. See tarwitab aega ja ei sünni üleöö. Rahuaja töö on sellepärast

rast esimese järgu tähtsusega ja ei wõi jääda ootama, et äärmiseni rikutud meeleolu sõia lahtipuhkemisel üleöö uueks muutuks.

Rp.

„BAJEWIADA“ ISELOOMULIK LÖPP.

Teatawasti sai hiljuti wabariigi sõjakooli lektor prof. A. Bajew, kes mingisugusel koosolekul Eesti Wabariigi kohta haawawaid ütelsi tarwitas, ajakirjanduse läbi üle riigi omamoodi kuulsaks. Imestati muidugi, et sarnane isik meie sõjakoolis õpetuseandjaks on ja loodeti selle herra peatset elukoha muutmist.

Nagu kord ja kohus, alustati muidugi asja kohta juurdlust. Kodanikul pole sarnaste juurdluste wastu küll suurt usaldust, sest aastate kestel on ta harjunud nägema, et lõppude lõpuks kõik teised wõiwad süüdlased olla, mitte aga juurdlusalune. Ja kodanik ei petnud ennast ka seekord.

9. augustil s. a. kutsuti ajakirjanduse esitajad sõjaministeeriumi, kus hr. minister neid oma kawatsustega sõjawäe õpetuse alal tutvustas. Muuseas puudutas minister ka prof. Bajewi asja, mille juures teatas, et wiimasele sõjawäeringkonna ülema päewakäesuga hoiatus on tehtud.

Tõesti päris üllataw on kuulda! Hoiatus on wist küll kõige õrnem karistus, mis üldse kellegile määrata wõidakse. Kuid huwitaw on hr. sõjaministri seletusi üksikasjalisemalt waadelda. Kõige esiti juhitakse seal tähelpanu sellele, et prof. Bajew on rääkinud eriti kutsutud Wene seltskonnale kinnisel koosolekul, mis ta tegewust wabandama pidawat. Wähemalt nii pidi sellest arusaama. Tähendab, ühe osa kodanikkude hulgas on riigiwastaste mõtete awaldamine andeksantaw wõi koguni isenesest mõistetaw.

Et suurem hulk Wene emigrante, kes meie juures lahke wastuwõtmise ja koguni head teenistuswõimalused on leidnud, alati walmis on Eesti riiki mustama ja igal wõimalusel selle wastu agiteerima, seda on nad oma kõnedes juba küllalt toonitanud. Uudiseks on aga see, et mõni meie kõrgema walitsusewõimu esitaja selle peale tarwilikult ei reageeri.

Edasi seletab sõjaminister, et Bajew on küll mõne riigi schowinistilisele grupile etteheiteid teinud, kuid Eesti nime pole ta selle juures otsekohe mitte nimetanud. Kuid kui hr. professor ühenduses eelmisega ka Peetri ausamba mahawõtmist hurjutas, siis ei leidnud see wist ka mitte Eesti kohta, sest ta

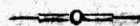
ei kriipsutanud sugugi alla, et see mahawõtmine just Eestis sündis. Sama asja juures kahtleb ka hr. sõjaminister, sest ta seletas ajakirjanikkudele: „Eesti kohta käiwaks wõiks ehk wast ütelist Peetri ausamba mahawõtmise kohta pidada“.

Iseäralik arusaamine näib herra professoril olewat sellest, mis kõlbab rääkida ja mis mitte. Omas kõnes seletab ta, et Peetri ausamba mahawõtmine „Wene rahwa tunnetele ja wäärtustele haawaw on“. Huwitaw oleks hr. professorilt eneselt kuulda, missugune see Wene rahwas on, kelle tunnetega meie oma kodus nii rehkendama peame. Kas mõtles ta seda piiritagust rahwast, kelle barbaarse kallaletungimise meie alles paari aasta eest jõudsimel kõiki jõudusid pingutades tagasi lüüa, ja kelle aastasadade pikkuse rõhumise meeletuletuseks Peetri kuhu oli? Wõi peame arwesse wõtma kaputäit wenelasi, kes meie rahwaarwust ainult mõne protsendi moodustawad, kuid siiski tahaks endises eesõigustatud seisukorras olla? Aga meie rahwa, riigielanikkude suure enamuse tunded ja arwamised? Kas peame nad Wene türannide ausammaste ja jumalakuju putkade olemasolule ohwriks tooma? — Ärge mindagu ometi teiste kodus häbematuks!

Sõjaministri seletuste ja tegude wahel kipub loogiline side nõrgaks jääma. Kui asja peale nii waadata, nagu sõjaminister, siis ei oleks ju prof. Bajewil mingisugust süüdi ja poleks tarwis olnud temale hoiatust teha. Et ta ajaloolisest teemast kõrwale kaldus ja praegusaja olusid kirjeldas, see ei ole ju keelatud. Iseasi on muidugi siis, kui asjaolud sihilikult walewõrwis edasiantakse.

Sõjaministri arusaamise järel talitas aga Bajew siin korrektselt. Kuid sõjaminister teadis, et awalik arwamine rahuldust ootab, teadis ka seda, et mittemidagi ütlewad seletused laialdasi ringkonde ei rahulda, kes selles ainult asjasumbutamist näewad. Ja nii teostati Eesti Wabariigi au jaluleseadmine tema palgalise teenija ees — hoiatusega wiimasele. Herra professor wõib aga oma tööd sõjakoolis jätkata, sisseistutades oma õpilaste noortesse hingedesse halwaka-pidamist kõige wastu, mis ühenduses Eesti iseseiswuse ja rahwusega. Nii kestab see Wene waim, mis mõnes meie kõrgemas sõjawäelases nii kujukalt ilmub, edasi, ilma et lõppu näha oleks. Wenestajatele ei leiduwat asetäitjat!

R—m.

RIIGI OMAKS TUNNISTATUD END. WE- NE LAEWADE ÜLEWÖTMINE BEKKERI TEHASEST.

Umbes poolteist nädalat tagasi teatasime, et Bekkeri tehases suurem hulk riigivarandust awalikuks tulnud. Nüüd on eeltöödega juba niikaugemale jõutud, et eile tähendatud

laewade ülewõtmisele asuti.

Selleks sõitis Bekkeri tehasesse komisjon mootorpaadi „Osmussaar'ega“. Komisjoni kuulusid: esimees riigivaranduste osakonna poolt hr. Maranik ja liikmed mereasjanduse peavalitsuse poolt riigilaewade masinateinspektor ins. Awik, Silber ja kapten Mey. Merijõudude poolt wanem leitnant Stern ja riigikontrolli esitaja. Ka wõimaldati kaasasõit meie ajalehe kaastöölisele. Hommikul keli weerand 10 sõideti wälja Bekkeri tehasesse. Tehaste sillal oli wastu wõtmas tehaste direktor hr. Alabert, kes ühtlasi ka hooldajate wolinik olla. Sellele herrale nähtawasti „ülewõtjate“ sinna-sõit ei meeldinud.

Bekkeri tehase territooriumil tuli komisjonil

üle wõtta aurik „Storm“ ja kaks jõesüwendajad-imejat.

Esimeseks asuti aurik „Storm'ile“, tema lähemaks järelewaatamiseks. Selgus, et laew just kõigewiletsamas seisukorras ei ole; wälja arwatud mõned hästiroostetanud kohad. Laewa mõõtmise ja mõnede lahiste osade üleskirjutamise juures tähendas tehaste direktor, et kas maksab just ülewõtmisele asuda ja see asi jääks riigikohtu lahendada, millega komisjon nõus ei olnud ja ettekirjutuse põhjal kogu riigivaranduse üle wõtta otsustas. Lõpuks leppiski direktor sellega. Wõeti „Stormi“ raudkere üle ja mindi edasi.

Edasi mindi imeja peale. See oli juba rohkem walmis. Olid ka juba katlad sees ja wärwimistööd käsil.

Seisukord teise imejaga samasugune. Seal tärkas korruga komisjoni liikmetel mõte pähe, et waatame ringi, ehk on ka tarwilikud masinaosad kohal. Ja suureks üllatuseks olidki. Kogu kalda-äär ja hoo-wipealne

oli masinaosad täis;

kõigile kirjutati punase wärwiga „R. W.“ (riigi warandus) peale ja kirjutati üles. Isegi ladudes leidsid komisjoni liikmed-eksperdid nii „Storm'i“ kui ka imejate osad.

Ja kes oli selles süüdi, et komisjon masinate-osade otsimismõtte peale tuli? Aga direktor ise. Tema teatas, et kaks süwendajat hr. van der Bosch'ile ära olla müüdüd 7000 naelsterlingi eest, mis Eesti markades umbes 10.500.000 marka wälja teeb. Süwendajatele lisaks pidi tema saama weel 150 tonni wana rauda, s. o. umbes 9000 puuda. Kui meie raua puudahinnaks 40 m. arwame, siis selgub, et kaks imejat van der Bosch'ile umbes 10.140.000 marka maksma lähewad. Riigivaranduste osakonna esitaja oli sellest wanast rauast huwitatud ja tahtis seda lähemalt näha. Mis selgus? See „wanaraud“ ei olnud midagi muud **süwendajad-imejad walmis ehitada tulewad,**

Pärast kohapeal olewaid isikuid üle kuulates, sai weel huwitawama pildi. Selgus, et van der Bosch juba „wanaraua“ müüki on alustanud ja nii mõnigi hea koorem Pärtseli ja Zitroni ladudesse on weerenud. Nii on sealt jõutud umbes 550 puuda metalli wälja wedada, millest 152 puuda laewamasinate osad ja käsiwintsid ja 400 puuda ümber raudpjaate. Missuguse loaga tehaste juhataja materjaali lubas wälja wedada 19. augustil, kui riigivaranduste osakonna esitaja poolt riigikontrolli esitaja juuresolekul warandus kinni pandi ja ära kirja tehaste direktorile pakuti, mille wastuwõtmisest tema aga ära ütles. Siis anti kinnipandud warandus tehaste ametnikule hra Sarwele üle, mille üle aktis wastawad märkused on olemas. Arwatawasti läheb asi kohtusse lahendamiseks.

Mitte vähem huwitawam ei ole ka mõne üksiku komisjoni liikme arwamine nende laewade kohta.

Arwatakse, et **süwendajad-imejad walmis ehitada tulewad,** missugused meil jõesuude süwendamiseks hädatarwilikud. Need imejad on ehitatud Oka jõe jaoks, mille eest tehas 185.096 rubla tükist pidi saama. Kahe imeja arwel sai tehas kätte 200.000 rubla. Tööst on walmis 35 prots. Imeja kere wäärtust ühes kohapeal olewate osadega hindas keegi ekspert 8 miljoni marka, ja kui sinna weel tarwilikka osadid wäljamaalt juure muretse-da ja walmis ehitada, tuleks sinna weel umbes 25 miljoni marka, juure lisada, nii saaksime meie 50 miljoni marga eest kaks süwendajat, millede hind wäljamaal üle saja miljoni ulatab. Imejad on just kohased meie jõesuude süwendamiseks. Nende mõõdüd on: pikkus 129 jalga laius 26 ja pool jalga ja sügawus ruumi sees 8 jalga.

„Aurik, Storm“ on ehitatud jäälõhkujaks. Tema pikkus on 25 silda 5 jalga, laius 30 ja sügavus umbes 4 meetrit, mahutavus 920 tonni. Natuke suurem kui meie „Tasuja“, kuid mitte nii kohane, kui wiimane. Tema ehitusest on 43 prots. walmis. Selle tüübilisi laewu on tellitud Kroonlinna jaoks 3 tükki ja hinnaks arwatud 450.000 rubla tükk. Ehituse jaoks on tehase saanud 337.000 rubla. Peale selle on tehase walitsus mitmesuguste tööde arwel Wene walitsuselt 2 miljoni rubla saanud.

Bekkeri tehastest sõideti Inglis-Balti laewatehasesse, kus üks mudaweopraam üle wõeti.

„Waba Maa“.

* * *

Öiendus: Mitte 7000, waid 700 naelsterlingi eest on Bekkeri tehaste direktor hra van der Boschile 2 jõesüwendajat ära müünud, nagu nüüd selgunud, mis Eesti rahas 1.050.000 marka wälja teeb. Süwendajatele lisaks sai ostja weel 150 tonni — 360.000 marga wäärtuses „wanaranda“. 2 süwendaja hinnaks jäi seega 690.000 m. Komisjonil olewate andmete põhjal selgus, et süwendajate puudahind umbes 43 marka tuleb, mis sarnane meie wanaraua hinnale.

„Esmaspäew“.

*

Hra Pärtzel on wist Bekkeri tehastest eriti huwitatud, sest juba möödunud aastal figureeris ta nimi teiste riigiwaranduste kõrwaltoimetajate seas.

Et selle ärimehe tegewusest weel selgemat pilti saada, siis toome siin weel ühe operatsiooni, mida hra Pärtzel korda saatis.

1919. a. transporteeriti Soomest Eestisse suurem hulk solaar-õli, mida enne Rootsi ja Soome ärimeestele äramüüa katuti.

Hra Pärtzel aga rääkis meie walitsusele augu pähe, et tema töötab meie sõjawäe tarwis selle õli ümber, mis pärast ka sõjawäeteenistusest wabastati „kui ainuke õlide walmistaja Eestis“.

Kauba Tallinna jõudmisel ei olnud hra P.-l wõimalik tolliraha ära maksta, kuid sarnane wäikene asjaolu ei lasknud teda sügugi eksitada.

Warsti sobis ta teatud tutwust, mille tagajärjel kõik see õli hra P. aita, Telliskiwitän. nr. 9, toimetati ja ukseid tolliwalitsuse poolt kinni plombeeriti.

Kuid mis sellest? Mitte kaua peale se- ja hakkas juut Kaan nimetatud õli igale poole maha müüma, muidugi ilma et tolliwalitsuse plommisi puudunud oleks, sest teises seinas oli kohane wäike uks olemas. Kust need waadid ilusasti wälja tulid.

Kas tolliraha selle kauba eest ka seni on makstud, jääb meile teadmataks.

Ei saa tähendamata jätta weel üht wäikest asjaolu, mis hra Pärtseli kui „ärimeest“ iseloomustab.

Kui kõne all olew kaup weel Uues-Sadamas wiibis, warastati seal 12 waati õli ära.

Süüdlased wõeti wastutusele ja hra P.-li eestkostmisel said ka wastawa karistuse.

Kui aga hra P. ise riiki petab, siis on kohe mängus Tallinna paremad adwokaadid, kes kohtule kindlaks peawad tegema, et tema, P. on ainult waga kannataja laimujuttude all.

Sämi

SW. WARUSTUSWALITSUS RIIGIKASUSI KAITSMAS!

Meie alustasime sõda kõige raskematel majanduslistel tingimistel — midagi ei olnud ja saada oli ka raske. Lepiti sellega, mida kätte saadi. Loomulik, et sellepärast ka palju wäärnähtusi ilmsiks tuli, mis olid tingitud erakorralisest ajast.

Nüüd oleme juba peale kahe ja poole aasta rahu maitsnud, kuid igasugused wäärnähtused ei mõtlegi meil kaduda. Ühe sarnase wäärnähtuse peale juhime siin riigikontrolli ja lugejate tähelepanu.

Omavalitsuse tegi meie kurikuulus sw. warustuswalitsus Rotermanni tehasega lepingu, mille järel wiimane oli kohustatud sõjawäele warustuswalitsuse poolt antawatest jahudest leiba küpsetama.

Lepingu järel pidi puud jahu 52-naela leiba andma.

Nüüd on kaks naela juure lisatud, nii et 54-naela leiba antakse. Weneaegne „Инструкция по хлебопечению“ nõuab aga 55½ n. puudast.

Siin peab ka arwesse wõtma, et Weneaegne wäljaantud jahud olid vähemalt 4—5 aastat wanad, kuna meil nad wärsked on. Sellegi peale waatamata saadi seal leiba rohkem. Kelle kasuks aga see wahe läheb, otsustagu lugejad ise.

Tõsi küll, et leiba küpsetamise juures ka mõnikord komisjonid on käinud, kelle ülesandeks oli kindlaks teha — palju puudast

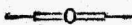
jahust leiba wälja annab. Kuid siin on ikka see wiga olnud, et komisjonidest wõtawad osa need isikud, kellel leiwaküpsetamisest aimugi ei ole ja keda sellepärast ka ninapidi wedada wõib. Kuidas seda toimetatakse, sellest mõni näitus:

Ladust tuuakse külma jahu, kuna aga jahu peab enne küpsetamist 24 tundi soojas toas seisma; jahu segatakse sisse külma weega, mis takistab taigna paisumist ja käärimist, mille tõttu kaal väheneb. Käärimata segu wiiakse sõtkumise alla, kus jällegi külma wett juure lisatakse; sarnase sõtkumise järel taigen ei kerki ega paisu; leiwad tehtakse liig madalad ja kerkimiseks ei anta aega; ahjus peetakse leiwad rohkem aega kui harilikult, mis leiwa ärakuuwamise ja kaalu vähendamise peale mõjub.

Muud peensused leiwa küpsetamise juures jätame wõimetamata.

Kui kõik ülal tähendud protseduur komisjoni ees läbi tehakse, ei anna üks puud jahu loomulikult rohkem kui 52—54 naela leiba. Komisjon akteerib tagajärgi ja kõik on rahuldatud... Kuid kurb on ainult see asjalugu, et riik sellega peale poolteise miljoni aastas pügada saab. Imelik, et sw. warustuswalitsus seda kolme aasta jooksul sündida laskis, pealegi ajal, kus leiba hulga suuremal määral küpsetati.

Leiwaküpsetaja.

KUIDAS MEIL SADAMAT KORRAS HOITAKSE.

Sunduslised määrused nõuawad, et kuiwa ilmaga peab uulitsaid enne pühkimist kastma.

Et see määrus weel tänapäewani maksew, siis täidetakse seda ka meie pealinnas. Mõnes kohas rohkem, mõnes vähem. Iga hea seadus kaotab aga oma mõju, nii hea kui ta ka ei oleks, kui kodanikud ise teda ei austa; weel halwem on lugu siis, kui wõimud kellesse asi puutub ja kelle kohus on selle järel walwata, et iga seadust ehk määrust, täpisealt täidetakse, ise määrusest wõõrda hüüwad, ja mingisuguseid abinõusid korra järeleseedmiseks tarwitusele ei wõeta. See jätab korrarikkujale õiguse algatud korrarikumist edasi jatkata.

Need read on pühendatud Tallinna sadamale, kus nimetud määrust sugugi pühaks ei peeta, waid täiesti ignoreeritakse. Kui lugeja mitte laisk ei ole, siis wõtku wae-waks ja mingi õhtu kella kuue ja seitsme wahel sadamasse, siis wõib igaüks oma silmaga huwitawat pilti näha, kuidas kümme-

kond wangi ühe wangiwahi juhatusel tollimaja esist pühivad, kusjuures suur tolmu-pilw taewa poole kerkib, nii kui tahaks ta ütelda: „hoidke kõik oma silmad ja kõrwad kinni, sest praegu pühitakse pealinna sadamat“.

27. augusti õhtul seisin kaua aega sadamas, ja waatasin seda kurba etendust pealt sest siis oli juba kolmat päewa kange kuiw.

Häbipuna tuli palgele, kui ühe wäljamaa laewa pealt 3 naisterahwast ja 2 meesterahwast (nähtawasti wäljamaalased) maha tulid ja pühkijatest mööda läksid.

Naisterahwad olid sunnitud ninarätikutega oma silmanägusid kiinni katma, kuna meesterahwad paar wandesõna pühkijate aadressil kuulda lasid, wist sarnast sorti desinfitseerimist esimest kord tundes.

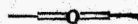
Kuid kõige imelikum paistis mulle politsei raiooni ülema (wist wahikorral olewa) teguwis, kes sealt paar korda mööda käis ja seda püha rahuga pealt waatas. —

Wiimaks astusin wangiwahi juure ja küsisin: miks see nii on? ja kas alati sadamat niimoodi pühitakse, mille peale wangiwaht ainult naiwselt wastas: „Mis teha, pole ju kastmise abinõusid“.

Sadama korrashoidmine on kellegi herra Lobjak'ule wälja renditud, mille eest ta sadama walitsuse käest, kui ma ei eksi 1.000.000 mk. (üks miljon marka) saab ja kui sadama puhastamine wana „retsepti“ järel edasi läheb, siis ei ole ime, et ärimehed üle öö rikkaks lähewad.

Lugesin wist täna weel, et Inglis laewastik meile külla tuleb, — mäletan ka nende minewa aastast külaskäiku, mis ajakirjanikkude protsessiga lõppes, tahaks nüüd loota, et tänawu ka sarnast protsessi ette ei tuleks. Kuid ühe asja peale olen kindel, et meie kõrged külalised selle sadamatolmust ikka wist ilma ei jää, ja seda head muljet ka oma koju kaasa wiivad.

Tulewikus oleks soowida, et kõik wäljamaalased tolmu-maskidega warustatud oleks, sest meie wastawad wõimud paljude hurjutuste peale waatamata ikkagi mingit samme ei astu, et sarnaseid häbistawaid wäärnäh-tusi kõrwaldada. Pealtnägija.

WEEL MAAREFORMI TEOSTAMISEST.

Läinud aasta algul esines Tartumaal riigimaade ülem hra Ed. Ehrlich põllutööministeeriumile palwega, et temale sama maakonna asuwa Marama mõisa süda rendile antaks eeskujuliku põllumajanduse sisseseedmiseks. Omas õienduskirjas „Waba Bostle“

(1922. a. № 5.) nimetab hra E. ka oma töö-kawa, mis ministeeriumile sisse antud: „1) Wilja, heina ja juurewilja seemnekaswatus, peaasjalikult puhtad ja paremad sordid, 2) et sel alal paremaid tagajärgi saada, peab ka sordiparanduse alal töötama, 3) mitmesuguste katsete korraldamine, 4) sookultuuri edendamise.“

Mõisa süda sai hra E-le muidugi lubatud, kõige pealt juba sellepärast, et hra E-l, kui põllutööministeeriumi ametnikul nii kui nii palgamaa saamise õigus oli. Muidugi lubati hra E-le ka wõõrandamise hinnaga inwentaari osta, muuseas tosin hooneid, muidugi ainult neid, mis majapidamisele tarwilikud. Komisjoni oli hra E. ise selle inwentaari ostmiseks kokkukutsunud; kes pidi seda ka tegema, kuna ju hra E. ise Tartumaa riigimaade ülem oli.

Et selle ostu juures suurem osa teistest asunikudest päris ilma hooneta jäi, ei wõinud muidugi mitte mõõduandew olla — kui riigimaade ülem ise põllukultuuri edendama hakkab, ei wõi nii wäike asjaolu mitte takistuseks olla.

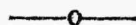
Lugu oleks ka sellega lõppenud, kui nii paljudki sarnased lood meie kodumaal; kuid riigikontroll, kelle pahaks moeks on oma nina igalpoole toppida, kus teda tihti peale sugugi ei oodata, andis asjale seadusliku käigu s.t. kirjutas kaebtuse hra Ehrlichi peale kohu palati prokuröörile. See sündis läinud aastal detsembrikuul. Missugused selle kaebtuse ringkäigud ja saatus on — selle üle ei ole midagi teada. Tagajärgedest teame niipalju, et tänawu kewadel hra E. riigimaade ülema koha pealt lahkuma oli sunnitud.

Rõomustasime wäga, et hra E. südamesoow selle läbi täitmist leidis; räägib ta ju ise omas öienduskirjas: „Tahan edaspidi ainult tegeliku põllutöö alal töötada, . . . riigiametniku seisusest tahan loobuda nii ruttu kui wõimalik ja oletamine, et ei suudaks ehk ei tahaks mina maad eriotstarbeks kasutada, igatahes warajane on.“ Rõomustasime wäga, et hra E. tõesti omakasu püüdmise juures (sest kellel seda mitte ei ole?!) ka riigi huwisi meeles peab ja oma maalapikese peal meile ära näitab, mida kõik Eesti maapind wäljakaswatada wõib, ehk küll Marama mõisasüdame maad „mitte just kõige paremad ei ole“ (hra E. sõnad E.D.S. Liidu II-sel kongressil).

Kuid meie olime hra E. riiklisi huwisi liig madalalt hinnanud. Need kaaluwad omakasu püüdmise kaugelt üle. Kartes (ehk äranahes?), et ilma temata põllutööministeeriumi ratas ikkagi õigelt teelt kõrwale kalduda ähwardab, ei läbenud hra E. esimest wiljawalmimistki äraoodata, kui juba.

nagu kuulda, tagasi astus riigiteenistusse oma õladelle peale majapidamise raskuste weel ametimured asetades. Wõi olid ehk Marama mõisa maad tõesti nii pahad, et seal midagi ära teha ei saanud? Igatahes on wäga kahtlane, et niisugusel juhtumisel hra E. „normaltalus“ (68 tiinu) eeskujulikku põllukultuuri õppida wõiks.

P. K.

SELGUSETA SEISUKORDI

„Walwe“ 29 numbris kirjutab K-d „Weel meie riiklistest äriettewõtetest:“ — Niikui kuuleme, on teedeministeerium ometi kord Laewasõidu ameti likwideerimise küsimuse päewakorda üles wõtnud, mida ainult terwitada tuleb. — Wõib olla, K-dl ehk kindlamad andmed käepärast on, kuid selle järel otsustades, mis wiimasel ajal ajakirjanduses selle küsimuse kohta leidub, ei wõi kahjuks, laewasõidu ameti likwideerimisest, tõsisest mõttes, weel juttugi olla.

Kui „Walwe“ poolt omal ajal laewasõidu ameti likwideerimise küsimus üles wõeti, tõi see ägedaid wastuwaidlusi laewasõidu ameti juhataja poolt esile. Missugune oli tol ajal walitsuse ja rahwa esituse seisukoht, ei ole meil kindlasti teada, kuid kui arwesse wõtta, et laewasõidu ametil kord wana wiisi edasi kästi töötada, ning „Walwe“ kirjutustest ennast mitte segada lasta, kuid paari päewa pärast aga teatati, et mingisugune komisjon siiski otsustanud olla laewasõidu ametit likwideerida, siis wõis kindlasti oletada, et walitsusel, ega rahwa esitusel selles küsimuses mingit seisukohta ei ole. Likwideerimisest räägiti aga wisalt edasi ja paljud kodanikud jäid rahuldatult ootama, millal ametlikult sellest teatatakse. Ajakirjandus waikis. Korruga ilmus aga „Päewalehes“ № 147 kirjatükk, milles — ms. püüab selgeks teha, et laewasõidu amet alles peab jääma. Sellele järgnes teade, et Riigikogu rahaasjanduse komisjon laewasõidu ameti likwideerimise seaduse eelnõu ühel healel tagasi olla lükanud. Paistab, nagu mängitaks „sõge sikk“. Minister teeb ettepaneku laewasõidu ametit likwideerida, kuid Riigikogu rahaasjanduse komisjon lükkab selle ühel healel tagasi. — Iseloomustaw selle juures on weel see, et laewasõidu ameti juhataja, kes siis, kui „Walwe“ riiklise laewari likwideerimist nõudis, suure südusegga seda asutust kaitses, nüüd, Riigikogu rahaasjanduse komisjoni ees niisama südilt selle likwideerimist nõudis.

Nagu „Waba Maa“ teatab, olla teedeminister nõudnud, et laewasõidu ameti eelarwe 1923. a. peale kahe wariatsioonis kokku seataks. Ühe — poole aasta peale, juhtumiseks kui laewasõidu amet likwideeritud saaks, ning teise terve aasta peale, kui ta püsima jääks. Kes ütleb siin selle otsustawa sõna? Kellest o'leneb siis laewasõidu ameti saatus?

Seni on meil, kahjuks, moeks olnud igale riigiasutusele, tihti isikulgi, ilma segamata katseid lasta teha kõiksuguste riikliste äriettevõtete nime all, ilma et need, kelle kohus oleks riigi majapidamise järel walwata, waewaks oleks wõtnud lähemalt selle üle järel mõelda. Paistab wälja, nagu ei oleks see ei walitsuse ega rahwa esituse asi, ennast niisuguste küsimustega waewata, ning lastakse minna — kuidas läheb. Kui siis keegi ajakirjanduses mõne niisuguse ettevõtte kohta sõna wõtab, siis algab sõelumine peale. Täna nii — homme na. Peaks ometi kord niisugusest tuulelipu poliitikast loobuma, ning kõiksuguste katsete tegemisele lõpp tehtama. Kui, nagu toonitakse, laewasõidumeti seni riigile küllalt suurt kahju ei ole toonud, siis peame selle eest saatust tänama. See ei ole aga weel küllalt mõjuw põhjus seda asutust endist wiisi edasi lasta opereerida. Seni on laewasõidu amet tegutsenud täiesti „oma pead“, ilma seaduslise aluseta. Tema käes on kasutada mitme-kümne miljonilised riigi warandused, mis nagu Eesti wabariigis kombeks on, kusagil, peale laewasõidu ameti aruande, kirja pandud, ega arwestatud ei ole. Sellega on siis ka seletaw, et see warandus iga aasta isesuguse hinnaga aruannetes näidatakse. Ma ei taha sellega muidugi mingisugust warju laewasõidu ameti peale heita, waid koguni wastuoksa, olen kindel, et need warandused kõik olemas on, kuid tahtsin ainult näidata, kui ükskõikselt riigi warandustega ümber käiakse. Riigil on warandused, kuid riik ei tea, mis nad wäärt on. Kui riigi laewad kaub.-tööstuse ministeeriumi alla kuulusid, oli nende wäärtus kaks korda nii suur, kui nüüd, kus teedeministeerium neid walitseb. Oleks huwitaw teada, mis otstarbel ja kelle poolt niisugust igaaastast ümberhindamist toimetatakse? Kui madalaks laewad lõppude lõpuks saawad hinnatud, ei oska ette kujutada.

Endistel aastatel, kui nihästi ministeerium, kui ka laewasõidu ameti juhataja ettevõtte edasi töötamise poolt olid, ei olnud riigi waranduste saatus nii hädaohtlik. Nüüd aga on lood teised. Teedeminister nõuab laewasõidu ameti likwideerimist, ning sellesama asutuse senine juhataja ja agaram

kaitsja on muutunud niisama agaraks I. a. wastaseks. — Kuidas wõib niisugusel juhtumisel asutuse allesjäämisest juttu olla? Kuidas wõib sundida riigi warandusi walitsema ja eksploateerima neid, kellel koguni teistsugused waated asja peale on? Kas on walitsus ja Riigikogu selle üle tõsisemalt järel mõtelnud?

Oleks wiimane aeg, et laewasõidu ameti küsimus tõsiselt otsustamisele wõetaks, ning wõib juba ette ütelda, et asjaliku järelkaalumise juures teist otsust, kui likwideerimise otsust oodata ei ole.

M—k.

—o—

KOOL JA KODANIK.

Eesti riigi geograafiline seisukord, samuti ka tema koht närwilikkude naabrite keskel, paneb meie koolile kodaniku kasvatamise eraldi suured nõuded ette. Meie peame külmawereliseks jääma waenlase arwulisel ülekaalul, ei pea ahwatlema tema juhuslikkuile päewawõtetele ega laskma end mitte millegagi eksitada omas rahulikus ülesehitawas töös noore riigi riikide esiperesse tõstmisel. Meie elujõulikkus peab kaswama meist enestest. Kui sõja ajal inglased meie aitamises tagasihoidlikud olid, kui nad ütlesid: „wõit õigustab teie elujõu“, siis tegid nad seda juba kogenud poliitikeri waatepunktilt. Ajalugu ehtis ainult sisemiselt tugewaid iseseiswusega.

Sõjaeksami sooritasime õnnelikult. Nüüd jääb weel näidata, et meie ka sõjatules karastatud ja loominguile asunud püsiw-riikidele oma sisemise jõu ja wäärtuste poolt lootust äratawa pojana suudame esineda. Wõimalused selleks on. Ameerika de jure tunnistamisega kroonis seda alles päewade sees wormilikult, mis aastaid tagasi instinktiwset poolehoidu kodanikude keskel leidis. Sellega on takistused kõrwaldatud, tee astumiseks lahti ja nüüd Eesti, wiskame kinda agarale tööle, et jõuda järel Europale ka kõlblisel pinnal ja teaduslikus töös.

Rääkides hiljuti ühe wälissaatkonna liikmega, kes wäljendas ikka enam laienewat üldarwamist, et meie oma waimulaadi ja omadustega sarnastume enam inglastele. Kui soomlased saklastele, — aga et seal ligi ollakse, näitab Helsingi kohe esimesel waatel Saksa sarnane sõjawägi, linna ilme ja õhtune ilu.

Meelitaw on sarnane arwamine rahwale, kelle minewikku 700 a. orjaaeg kattis, kelle iseteadwuse ärkamine waewalt poolsada

aastat wana; julgustaw on ta iseäranis oma-pärasuse alalhõiu waatepunktilt, sest wiimase arwelt wõisime küll Balti sakslastele ja osalt ka wenelastele kaotada, kes oma „kultuuritööd“ nii alati meile nina peale armastawad kriipsutada, mitte aga inglastele, keda meile ainult wiimase paari aasta sündmused ligistasid. Kui siin siiski rõbasjooni leitakse ja meid rahwaga wõrreldakse, kes wabaduses sirgunud ja juba wananast ajast esikohal asunud, siis tõendab see weel kord, et meie riikide perre astumise õigus meie rahwa algwäärtustel põhjeneb.

Nii siis: wabadussõjaga saime hakkama; riigi korraldamises oleme uusriikide keskel esirinnas astunud; wõimaluste maa näib tulewikus awar ja lai Kreutzwaldi „kena kodu“ kaswamiseks, mis katuse alla õnnelikult wiidud — asume tema ehtimisele ja kindlustamisele.

Iga wanema peamureks on lapsele paremat kaswatust anda, kui ta seda ise saanud. Ühiskonna arenemisega ei olnud kodusest kaswatusest küllalt, wanemate teadmised olid piiratud nõuetawate teadmiste andmiseks tulewasele kodanikule, ja tal puudus selleks ka aeg; kuna teiselt poolt ühiskond arenenud ja kindlaid tegelasi wõitluseks ja wõistluseks oma sarnastega wajas. Nende ettewalmistamiseks loodi koolid. Wilunud ja teadlikkel kätel pidi siit lapsest kodanik sirguma. Hea kool sai kaswandikkude teiseks koduks, kus ideed tärkasid, kaaswõitlejates pinda otsisid ja õpetajailt toetust ja heatahtlikku arwustust leidsid. Siin õpitakse tundma ühiskonna distsipliini tarwidust, harjutakse tööle ja astutakse esimesi samme seltskonna tegewuse alal ühes teoreetiliste teadmiste omamisega, sirgutakse tubliks ja terweks ja kindlustatakse jõudu tulewaseks tööks. Kuni rahwusline erinewus püsimas, koondab kaswatust isamaarmastus ja kuni Jumal pole troonilt lükatud, kõwendas usk kohusetunnet. Need olid peanõuded, mis waba ühiskond koolile ette pani ja need leidsid ka wanemate poolt tunnistust. Riigiwõim wõib ka koolide arenemist takistada püüda, nagu tehti seda Wenemaal, kus walitsew wõim ainult sõnakuulelikka bürookraate soowis, selleks õpeasutusi abstrakt teadmistega ühelt poolt ja kirikuõpetusega teiselt poolt koormates. Seal ei tohtinud laps mitte iga küsimusega esineda. Huwide järel omawahelisi gruppeerimisi loeti kahjulikuks riiklises mõttes, kuni lõpuks ärkсам noorsugu end pöranda alla salapäralistesse organisatsioonidesse peitis kas wõi

ainult protestiks nii tuntawa ja walusa ülekohtu wastu. Et see töö seal ainult juhuslik wõis olla ja oligi, tõendas intelligentsi saamatus Wene rewolutsiooni ajal. Isamaarmastus jäi sõnakõlksuks, parteide huwid seati kõrgemaks riikluse mõttest, mille järeldusel praegu Wenemaa ägab.

Saksamaal õnnestas kooli walitsuse tahte alla paenutamine paremini. Sõja raskeil päewil ütles neist igati, isamaa on hädaohus, peab minema, ja ta tõendas oma isamaarmastust teoga, kuna riigikorra pöördel riigi huwid ikka esimesele kohale jäid. Saksa kooli kaswandikud sirgusid riiklisel ideel, nende üldkoolid tegutsesid elule lähematel küsimustel, kuna kitsama raamistikuga erikoolid sügawamaid teadusemehi wõimaldasid.

Samuti leiti see kooskõla Prantsus, Inglis ja teistes maades. Igaüks neist rahwusest on uhked oma rahwuslikkude wäärtuste peale ja seda on nad peasjalikult oma headele koolidele wõlgu.

Meie pärisime Wene kooli tema wigade ja pahedega. Juba aastat kolm remonteeritakse teda ja higistatakse seal tekkiwate wäärnähtuste kallal, kuid nad korduwad ikkagi. Noorsugu tikub separaatselt arenema. Meie tahame riigile tublit kodaniku kaswatada, kuid kukub wälja noorprelaarlane kommunist ja see on ajal, kus wababussõja kangelaste kalmukünkad weel kamarat pole suutnud peale kaswatada; tütardest sirguwad „grande dame'id“, poegist lõbujäägrid, kui mitte pahemat.

Kooli päilasteks jääwad ainult ilmetud ja süütad olewused, samuti kui oli see Wene ajal. Hiljuti ohkas isa: „kardan last kooli panna, sest ei tea, mis tast wälja wõib tulla!“. Ei ole ta ainus, kes nõnda mõtleb.

Wiljandi talwine sündmus löi laineid, ajakirjanduses otsiti selle põhjusi. Toonitati sõja demoraliseeriwat mõju, seltskonnale tehti etteheiteid alakõlbluses, seltskond omakord reageeris õpetajate saamatusega jne., mis kõik küll õiged ja põhjendatud, kuid küsitaw on, kas tehti seda, mis otsiti. Arwan, wist mitte. Ühes jõuti siiski otsusele, et kombus meie õpeasutustes wäga alla on langenud. Seda olla tarwis parandada. Talwisel keskkoolide direktorite kongressil haridusministeeriumis oli sellekohaseid ettepanekuid mitu, kuid ükski neist ei olnud elujõuline. Muuseas leidis järgmise sisuline ettepanek: endiste hommikupalwete asemel tuleb nüüd iga hommiku minutit 10 kuni 15 tähtsate meeste eluloo kirjeldustele, pühendada, mis järel tegema ahwateleks“.

Kui sarnane ettepanek siiski arwukamat poolehoidu leidis, siis ei tee ta meie rahwawalgustajate juhtidele mitte au, waid näitab nende kaugil olekut ja kerglust komblusõpetuse küsimuses.

Kas siis tõesti arwatakse, et selle ajaga on wõimalik kaswandikku kõlbliseks inimeseks kaswatada! Kui sarnane ettepanek kusagil wõhikus seltskonnas oleks sündinud, siis wõiks ütelda, et nad ei tea, mis nad teewad,— kuid seda käsitatakse awalikul pedagoogide koosolekul, siis näitab see hoolimatust asja wastu ühelt poolt, kuna teiselt ta saamatusest kibeda attestatsiooni annab. Walus on seda tunnistada, kuid ta on nii. Kui kuue tunnilise õppekawa juures 15 minutit noorsoo ideedele ja tema komblusõpetusele pühendatakse, siis peab ütleva, et ei teata, mis kodaniku kaswatuseks waja läheb.

Lapsi kõlbliselt kaswatawaiks aineteks olid waremalt usuõpetus ja kirjandus. Usuõpetus langes meil wälja, — järel jäi kirjandus. Kirjandus on kättesaadaw keele tõttu ainult wanemaile klassidele, kuid millega nooremaid kõlblusele kutsutakse, on minule teadmata. Ka wanemate klasside seisukord ei wõi mitte hiilgaw olla, sest oma kirjandus on alles lapsekingades ja ideede waene, kuna wanawara wäärtuste tundmiseni weel jõutud pole. Wõõras kirjandus aga keeleliselt kättesaamatu, kuna 3—4 wõõrakeele õppimine selleks aegagi ei luba. Klassi käsitamisel aga ühestki tööst põhjalikku aimet ei saa. Sellega on meie kooli kaswandik palju pahemasse seisukorda lükatud, kui oldi Wene ajal, kus ideede rikas kirjandus omas keeles üldkasulikele töödele meelitas, kus ühiskonna probleemid noori lahedustöödele kutsusid, ideaalisi üles seadsid, ja eneseohwerdamist rahwa kasuks propagandeerisid. Kui ideedel seal koolis ruumi ei olnud, siis seda meelitawamalt põlesid nad põranda all. Meil tegewuspõld on waba; kuid pole töötajaid, pole ideid. Ma ei eksi wististi mitte kaugele, kui oletan, et meie noorsoo pahempoolne liikumine annutab oma jõudu just neist allikatest, sest waewalt suudab praegune kommunistiline liikumine noorte õigluse mõisteid rahuldada, seda wähem weel nende kasuks töötama meelitada. Noorus tarwitab ideid samuti kui leiba. Kui neid osawateest kätest ei puistata, siis tuhnib ta neid wälja ise. Ja seda leidis ta Wene 60 aastate kirjandusest, mis kommunistide tõlgitsusel meile mitte soowitawa suuna wõttis. Tähendab, kommunistid oskasid meist

paremini noorsoo püüdeid kasutada. Kui noorsoo keskel liig kärmeelseks minnakse, siis tarwitatakse kohe repressiiv abi nõusi wäljawiskamiste näol. Just samuti kui Wene koolides. Ained, nagu aeglugu, mis rahwuslise wäärtuse tunde teiste rahwuste juures kaasa aitawad, on meil ainult traagiline, kuna heleda paisteline wana aeg selgimata ja tume.

Kodaniku teadus põeb ka esisammu nõrkust, kuna peale selle ta linnades wäljaspool kooli juristide hoolde on usaldatud, kel waimustamisega aja puudusel wähe tegemist. Tumedaks jääwad sarnasel juhulisel käsitusel meie riigikorra wäärtused, iseenese hoolde jääb isamaa armastuse tunne. Noor hing aga januneb kõrgete tegude ja eneseohwerduse järel.

Teised ained hinge harimisega otsekohe tegemist ei tee, sellega jätan nad kõrwale.

Kui meil koolist siiski edasipüüdjaid ja nooruswärskeid kaswandikka wälja walgub, siis tuleb selle põhjust rahwa püüdlisuses ja wisaduses otsida, mitte aga meie kooli wäärtuses.

Kool ei mahuta oma tunnikawasse ei komblusõpetust, ei paku ideid, ei õpeta isamaad armastama ega temast lugu pidama, küll aga moodustab uenduse tuhinas ühinguid, mille tegewusest ta ise osa ei wõta, kuni wiimaks ta ise neid jälle sulguma peab. Need on nähtused, mis meil nüüdsest peale enam ei tohi korduda.

Rõõmustawa nähtusena toonitab nüüd juba „Waba Maa“, kes seni wastasrinna asus, usuõpetuse tarwidust koolides, kuid lisab juure, et see peaks kirikuõpetaja toimetada jääma. Põhimõtteliselt ei ole meil midagi selle wastu, kuid maal kihelkondades koolide laiali paigutuste tõttu on see wõimata läbi wiia. Teiselt poolt ei näe meie ka mitte tarwidust selle järel, sest kui õpetaja laste kaswatamise oma peale on wõtnud, siis peab ta ka kõlbluse tunni-ga walmis saama, mis ju üks tema pea ülesannetest. Kui õpetaja sellega hakkama ei saa, siis ei kõlba ta ka kaswatajaks. Õpetaja peab ise esimeses joones kõlbline olema, siis ainult suudab ta ka õpilasi kõlblisteks kaswatada. Ühtlasi tuleb kirikuõpetajal usu wäärtuste sõelumisele asuda, ja rahwale pakkuda, millel meie riigile nõuetaw wäärtus. Asutagu ka siin asja juure. Meie eestlaste suureks puuduseks on see, et meid on wähe. Teiselt poolt aga annab see meile wõimaluse tarwilisel korral ja agaral juhtimisel asju palju kiiremini läbi wiia, kui suudab seda suurriik. Nimelt seda

peame meie kasutama. Kaswatuslistes küsimustes sattusime seni sohu, kuid seda ära tundes peame kohe eksisammu parandamisele asuma. Pind on hea. Tung hariduse wastu on suur ja sellepärast, hrad pedagogid, õigustage oma ajakohasust, et tulewase põlwele teile etteheiteid teha ei tuleks. Enam ruumi kõlblisele kaswatusesele tunnikawas, tõsisemat isamaaliste ainete käsitust, rohkem meie riigikorra wäärtuste selgitamist, enam kaswatust kui karistust noorustuhingutele, enam terwishoidu ja wõimlemist wastupidawuseks, sest igast teie kaswandikust wõrsub kodanik-sõdur, kes ajateenistusse ainult sõjakunsti õppima läheb. Pedagoogid loobugu kõrwaltöödest, et wärskust ja jõudu koolile hoida. Kadu-gu närwilikkus ministeeriumist ja leidku seal ainult pedagoogilisel hinnatud wõtmed maad, kuna ideeliselt meid isamaa armastus juhtigu. Siis ainult kaob usaldamatus wakenematelt ja kool suudab wäärtuslikka kodanikka riigile anda.

L. J.

KIRJAD TOIMETUSELE,

I.

Meie pealinna jaama piletikassast on mitu korda juttu tehtud, isegi kohtuwõimud on mõnele isewärki operatsioonile lõpu teinud, kuid pahed mis kord sissejuurdunud, ei taha nii kergesti kaduda.

Ühe niisuguse „liiakasuwoitmise“ ohwer oli nende ridade kirjutaja.

22. juulil s. a. tahtsin rong nr. 7-ga Ellamaale sõita. Kassa juure astudes panin 135 marka laua peale, et omale ja sõbrale piletid osta. Raha wastuwõtja naisterahwas pühkis selle raha sahtli, kuna meesterahwas piletid läbi komposteeris ja mulle kätte ulatama hakkas. Korraga nõudis naisterahwas minu käest uuesti pileti raha, seletades et mina seda weel teinud pole. Kõigi minu ja tuttawa seletuse peale waatamata jäid kassas oma arwamise juure ja mulle ei jäänud muud nõu üle kui pidin teistkord raha maksma, sest ähwardati politseiga, kui ma kassa juurest ei lahku.

Tagasi jõudes läksin oma kaaslasega kohe kassa № 3 juure ja palusin ütelda, kas ehk õhtusel kassa rewideerimisel wahest 135 marka üle ei jäänud, kuid sain wastuseks, et sellepäewast pilotimüüjat täna kassas ei ole ning kästi teine õhtu tagasi tulla. Läksime jälle

homme, kuid öeldi jälle et ei ole, ja kästi jälle tagasi tulla järgmisel õhtul, ühtlasi teatades — et sellest ikka enam midagi wälja ei tule, sest oleks pidanud kohe samal õhtul asja korraldama, — nii ei aidanud mul midagi ja pidin jälle tühjalt tagasi minema. 5. augustil sõitsin jälle rong № 7 Haapsalu. See kord lunastasin pileti kassast № 2. Et Haapsalu pilet ainult 105 marka maksab, nõuti minult aga 111 marka. Et tol korral politseinik lähedal oli, suutsin oma 5 marka weel parajal ajal päästa, kuna pileti kaubaga wiimaks 106 margaga kokku leppisime, sest üks mark nagu selgus, läheb Punase Risti heaks.

Oleks wast ehk soowitaw, et see terwe summa pileti peale ära märgitaks, sest see wahe, kui wäike ta ka ei ole, wõimaldab mõnel kassapidajal rohkem sisse kasseerida kui selle wajadus.

Üks tuttaw piletimüüja seletas kord, et omal ajal jäi igakord kassasse mõni rubla, mis sellest juhtunud, et inimesed tagasiandmist ei oota ja wagunisse tõttawad..

Kui aga keegi piletimüüjatest seda wõimalust oma kasuks ära tarwitada soowiks, siis wõib ta kuu jooksul kenakese summa kokkukorjata.

Ei saa ka tähendamata jätta kuidas platskaartisi kassast müüakse.

Palud kassast platskaarti, saad wastuse — ei ole, juba lõppenud.

Kui aga enne rongi minekut juhtud platskaardi wagunisse minema, näed, et mõned kohad weel tühjad ja ka tühjaks jääwad. Millega seda seletada, jääb mulle arusaamatuks.

H—o.

II.

1920. a. sügisel wõttis Walga kriminaalpolitsei agent Gustaw Netse spekulandilt Teihilt portfelli ühes sahariiniga ära, mida see salakaubana tahtnud Walgast Tallinna wiia; sahariini müünud Netse oma kasuks maha, portfelli omale jättes; asi tuli awalikuks ja Netse tunnistas oma süü kriminaalpolitseis üles; Netse lasti ametist lahti.

Esialgse juurdluse selles asjas seadis Walga osakonna ülem Pääbo ebatõelisel kokku, wälja jättes, et Netse oma süü üles tunnistas ja et portfell temale ära anti, märkustena juure lisades, et Netse kohta süüdistuse andmed puududa ja et tema ametist on lahti lastud sellepärast, et oma teadmistega ametile ei wasta.

1921. a. 26. ja 27. juunil komandeeriti tema osakonna ametnik Jaan Pettai Jõgewa laadale ühes agent Münnig'iga, kuhu ise

ei sõitnudki, kuid siiski päewa- ja sõidurahad sai. Ülemal läks korda asja likvideerida.

Läinud aasta sügisel teatanud Walga kaitsepolitsei agent kriminaal-politsei agent Munning'ile, et keegi Walga kriminaalametnik 12.000 marka altkäemaksu võtnud, kuid asjale ei antud ülema poolt käiku. Walga kriminaal-politsei ülemale antud agentuurrahaga ei ole (kuni 1922. a.) ühtegi kuritegu awalikuks tehtud ja teadmata on, kuhu see raha kulutatakse. Umbes 1¹/₂ aastat, kuni 1922. a. weebuarikuuni, oli ülema naine sekretäär, mis lubamata on. 1921. a. sügisel teatas Walga elanik Jaan Panksep ühes agent Munning'iga osakonna ülemale, et ametnik Muhlberg ja agent Pudrunahk olla tahtnud Panksepalt raha wälja pressida. 1921. a. pannud ametnikud Tinn ja Pettai ilma põhjuse ja protokollita kellegi Waldmanni ning Majajase Walga wangimajja kinni ja oma kuriteo jälgede katmiseks rebinud määruseraamatust kontsu, millest esimene pool ühes wangidega wangimajja saadeti, wälja.

Sama 1921. a. sõitis ametnik Tinn post-hobustega Karula walda Ringiste tallu oma tuttawa neiuga, kuid ülem maksnud ametnikkude nähes osakonna arwel sõiduraha wälja. 1921. a. algul ostis ta, (Walga kriminaal osakonna ülem) osakonna arwel hobuse ja sõiduriistad, kuid hobust tarwitas ta suuremalt osalt oma lõbusõitude jaoks, kuna ametnikud enne kui pärast palgatud hobustega sõitsid.

Käesolewa aasta jaanuarikuul teatas sellest end. ametn. A. kohtuministrile, kes asja kriminaal-politsei peawalitsuse ülemale edasi andis. Wiimane komandeeris 2. weebr. s. a. inspektor Wau kohale asja kohta juurdlust toimetama. Tagajärjeks oli see, et ametnikud, kes tunnistada julgesid, ametist lahti lasti, kuna süüalused rahulisti edasi teeniwad.

Ülema Pääbo poolt ebajuurdluste kokku-seadmise asi on pärast Wau poolt toimetatud juurdlust Walga I. jaosk. kohtuuriija poolt kindlaks tehtud, kuid ei ole kuulda olnud, et Pääbo selle eest wastutusele oleks wõetud. Samuti tehti inspektor Wau poolt kindlaks, et Waldmann ja Majajas Walga wangimajas kinni istusid. J. K.

III.

Teie lehes 22. juunil s. a. nr. 25 ilmus sõnum, et mina olla maad saanud Küti mõisast „ebasõdurina“. Et ma sõdur olin ja

käesolew sõnum ainult minu isiku laimamiseks on ilmunud, selleks saadan Teile oma teenistuslehest ärakirja. Ühtlasi palun järgmises n. mbris seda sõnumit õiendada. Et sõdurid Küti mõisa maast sootu ilma jäid, pole ka õige, sest kõik, kes selle mõisa peale kanditeerisid, said maaga rahuldut. 7 lehma ega 3 hobust pole ma saanud.

Kõige austusega Raudsep.

Toimetuse järeilmärkus.

Teie teenistuslehest on näha, et olete 18. dets. 1918. wäeteenistusse wõetud ja tööroodu nimekirja wanemaks kirjutajaks määratud, kust ka jaanuarikuul keskpaigas wabastatud saite.

Meie arwates paarinädaline teenistus ja pealegi tööroodus kirjutajana ei anna weel õigust mõisa parema koha peale.

—0—

KROONIKA.

Uurimine „Scheel ja Ko.“ panga asjus.

Mõni aeg tagasi ilmus „Walwes“ № 26 artikkel Scheeli panga tegewuse üle, milles toonitasime, et hra Simeljewi tõenduste järgi riik suurema summa kahju sai.

Nagu nüüd kuuleme, on kohtupalati prokurööri algatusel asi uurimise alla wõetud.

Oleks äärmiselt soowitaw, et ka hra Simeljewi, kes selle kõmulisele asjale tõuke andis, rewideerimisest osa wõtma kutsutaks.

—

Hra Scheel teatas meile, et panga poolt on kõik hra Simeljewi kohta käiw materjaal kohtupalati prokuröörile edasi saadetud.

—0—

Materjaali rohkuse tõttu
ilmub
„Walwe“ nr. 31
reedel 8. septembril.